Сумський державний університет
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

Sumy State University
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Institute of Journalism

ISSN 2415-8496

ОБРАЗ

OBRAZ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

SCIENTIFIC JOURNAL

Випуск 3 (25) ' 2017

Issue 3 (25) ' 2017

Суми
Сумський державний університет

Sumy
Sumy State University

2017

Засновники:
Сумський державний університет,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Видавець: Сумський державний університет
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21240-11040ПР від 08.12.2014 р.)
Журнал занесено до Переліку наукових фахових видань Міністерства освіти і науки України, затвердженого Наказом № 747 від 13.07.2015 р., у яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт із соціальних комунікацій.
Усі права застережені.
Посилання на матеріали цього видання під час їх цитування обов'язкові.
Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 14 листопада 2017 р.)

Редакційна колегія журналу «Образ»

Голова редколегії
Володимир Різун, д-р філол. наук., Київ, Україна

Головні редактори:
Наталя Сидоренко, д-р філол. наук, Київ, Україна
Володимир Садівничий, д-р наук із соц. комунік., Суми, Україна

Члени редколегії:
Томас Бауер, Dr. Habil., Відень, Австрія
Марина Бережная, д-р філол. наук, Санкт-Петербург, Росія
Анастасія Волобуєва, канд. наук із соц. комунік., Київ, Україна
Віта Гоян, д-р наук із соц. комунік., Київ, Україна
Ірина Давидова, д-р наук із соц. комунік., Харків, Україна
Богуслава Добек-Островська, д-р соціолог., Вроцлав, Польща
Андріас Петерсон, д-р соціолог., Рига, Латвія
Людмила Теліженко, д-р філософських наук, Суми, Україна
Василь Теремко, д-р наук із соц. комунік., Київ, Україна
Олена Ткаченко, д-р філол. наук, Суми, Україна
Вікторія Шевченко, д-р наук із соц. комунік., Київ, Україна

Образ : науковий журнал / за ред. Н. Сидоренко, В. Садівничого ; Сумський державний університет ; Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. – Суми ; Київ, 2017. – Вип. 3 (25). – 144 с.

У наукових статтях журналу розглядаються питання, що охоплюють усі сфери соціальної комунікації: історію, теорію, методологію журналістики, видавничої справи, реклами та з'язків із громадськістю, соціальних комунікацій, бібліотечної справи.

Видання розраховане на викладачів, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, працівників сфер інформаційної та соціально-комунікаційної діяльності, журналістів-практиків.

Рецензованість журналу: матеріали, подані до редакції, проходять процедуру закритого рецензування.
Видання індексується Google Scholar.
WEB-сайт журналу: http://obraz.sumdu.edu.ua.
Про наукові та навчальні книги, надіслані до редакції, у найближчому номері друкується оголошення, відгук чи рецензія.
Електронна версія наукового фахового видання передана до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на депозитарне зберігання та для представлення на порталі наукової періодики України. Див.: http://www.irbis-nbuv.gov.ua (Наукова періодика України).

© Образ, 2017

Founders:
Sumy State University
Taras Shevchenko National University of Kyiv
The publisher: Sumy State University
(State Registration Certificate:
КВ № 15451-4023 ПР (Ukraine), issued on 12.08.2014, the)
The journal is included to the List of scientific professional publications of the Ministry of education and science of Ukraine, approved by Order №747 on 13.07.2015, in which the main results of dissertation works in Social Communications can be published.
All rights are reserved.
Links to this release materials during their citation are obligatory.
It is recommended for publication by the
Academic Council of the Institute of Journalism of
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(transactions number 4 from the 14 November 2017)

Editorial Board of «Obraz»

Head editor
Volodymyr Rizun, D. Sc. (Philology), Kyiv, Ukraine

Editor-in-chief:
Nataliya Sydorenko, D. Sc. (Philology), Kyiv, Ukraine
Volodymyr Sadivnychyy, D. Sc. (Social Communications), Sumy, Ukraine

Membes of the editorial board:
Thomas Bauer, Dr. Habil., Vienna, Austria
Marina Berezhnaya, D. Sc. (Philology), St.Peterburg, Russia
Anastasiya Volobueva, PhD (Social Communications), Kyiv, Ukraine
Vita Goyan, D. Sc. (Social Communications), Kyiv, Ukraine
Iryna Davydova, D. Sc. (Social Communications), Kharkiv, Ukraine
Boguslawa Dobek-Ostrowska, Dr. Habil., Wroclaw, Poland
Andris Petersons, PhD in Sociology, Riga, Latviya
Lyudmyla Telizhenko, D.Sc. (Philosophical), Sumy, Ukraine
Vasyl Teremko, D. Sc. (Social Communications), Kyiv, Ukraine
Olena Tkachenko, D. Sc. (Philology), Sumy, Ukraine
Viktoriya Shevchenko, D. Sc. (Social Communications), Kyiv, Ukraine

Obraz : scientific journal / edited by. N. Sydorenko, V. Sadivnychyy ; Sumy State University ; Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Sumy ; Kyiv, 2017. – Issue 3 (25). – 144 p.

In the scientific articles of the journal the issues, which cover all the areas of social communication are investigated: history, theory, methodology, journalism, publishing, advertising and RP, social communication, librarianship.

The publication is intended for teachers, researchers, doctoral students, post-graduate students and workers in information sphere and in socio-communicative activities, for practical journalists.

Reviewing of the journal: All the materials, which are submitted to the editorial board, undergo the closed reviewing.
The publication is indexed by Google Scholar.
WEB-site of the journal: http://obraz.sumdu.edu.ua
An Advertisment, a comment ora review about the the scientific and educational books,which are sent to the editorial board, is published in the next issue of the journal.
The electronic version of this scientific publication is referred to Vernadsky National Library of Ukraine for the depositary storage and for its presentation on the portal of scientific periodicals of Ukraine. Link: http://www.irbis-nbuv.gov.ua (Scientific Periodicals of Ukraine).

© Obraz, 2017

ЗМІСТ/CONTENTS

Слово до читачів/Word to the readers 6

**Соціокомунікативне середовище: теорія та історія /
Socio-communicative Environment: Theory and History**

Сидоренко Наталя/Sydorenko Natalya.
«Відродження душі народу»: національно-патріотична проблематика
української регіональної преси 1917 року
(«Revival of the Soul of the People»: national-patriotic issues
of the Ukrainian regional press of 1917) 7

Павлюк Ігор/Pavlyuk Ihor.
Інформаційна підтримка УНР західноукраїнською пресою
(Information support of the Ukrainian People's Republic by the Western Ukrainian press) . . . 16

Зикун Наталія/Zykun Nataliia.
Сатирична публіцистика періоду Української революції:
еволюція проблемно-тематичних домінант
(Satirical publicism of the period of the Ukrainian Revolution:
the evolution of problem-thematic dominant) 27

Георгієвська Вікторія/Georgiievska Viktoriia.
Активізація партійної преси національних меншин в Україні (1917–1919)
(Activation of the party press of national minorities in Ukraine in 1917–1918) 39

Садівничий Володимир/Sadivnychyy Volodymyr.
Спеціалізовані медичні видання,
народжені Українською революцією 1917–1921 років
(Medical Editions born by Ukrainian Revolution of 1917–1921) 47

Кобинець Алла/Kobynets' Alla.
Від української ідеї – до української революції
(From the Ukrainian idea – to the Ukrainian revolution) 56

Бойко Алла/Boiko Alla.
Тіні забутих часописів: революція й особистість
(за матеріалами журналу «Христианская мысль», 1916–1917)
(Revolution and personality (on the publications of the periodical
«Christianskaia mysl / Christian Thought» of 1916–1917)) 70

Сніцарчук Лідія/Snitsarchuk Lidiya.
Назар Гнатюк: «Бути журналістами
в тяжкий для пресової праці час» (1917–1921)
(Nazar Hnatiuk: «To be a journalist in such difficult time for journalism» (1917–1921)) 78

Герасимчук Надія/Herasymchuk Nadiya.
Українська революція у публіцистиці М. Грушевського 1917–1918 років
(The Ukrainian revolution in M. Hrushevsky's publicism (1917–1918)) 88

Калантаєвська Ганна/Kalantaievska Hanna,
Сипченко Інна/Sypchenko Inna.
«А пресі... пресі теж смоленським шляхом іти доведеться»
(радянська періодика і видавнича справа у «Щоденниках» Сергія Єфремова)
(«And press...the press will also have to go Smolenskiy way»
(Soviet periodicals and publishing in Sergei Yefremov's Diaries))..... 94

Коваль Юлія/Koval Yuliia.
Світоглядні принципи та орієнтири Пилипа Капельгородського періоду Директорії
(Pylyp Kapelhorodskyi's worldview principles and guidelines during
the period of Directory) 106

Семенко Світлана/Semenko Svitlana.
Ідеологічні трансформації в публіцистичних виступах Юрія Косача про добу УНР
(The ideological transformation in journalism of Yurii Kosach
about events of the period of the UNR) 114

Попович Юлія/Popovych Julia.
Суспільно-політичні публікації на сторінках
чернівецької «Самостійної думки» (1931–1937) як джерело соборницьких ідей
(Socio-political articles on the pages of Chernivtsi magazine «Samostiyna dumka» (1931–1937)
as the source of ideas of unity) 120

Кліщ Алла/Klishch Alla.
Самостійницькі ідеї Симона Петлюри у публіцистичній візії Романа Рахманного
(The idea of independence of Symon Petliura
in journalistic vision of Roman Rakhmannyy).....127

Гиріна Тетяна/Hirina Tetyana.
Аудіоподкастинг як новітня форма поглиблення історичних знань українців
(Audiopodcasting as a new form of the historical knowledge deepening Ukrainian) 134

Рецензійні координати/Reviewing Coordinates

Школьна Олена/Shkolna Olena.
Голос доби: Сергій Єфремов 141

УДК 82-7-92 : 070.41(477)«1917/1921»

САТИРИЧНА ПУБЛІЦИСТИКА ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИХ ДОМІНАНТ

ЗИКУН Наталія,
д-р наук із соц. комунік., проф.,
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь Київської обл., вул. Університетська, 31, 08200, Україна, e-mail: nzykun@ukr.net

Простежується еволюція проблемно-тематичних домінант української сатиричної публіцистики під впливом зміни суспільно-політичних орієнтирів українського революційного руху 1917–1921 рр. У науковий дискурс вводиться інформація про комплекс публікацій, що зафіксували розгортання Української революції на різних її етапах. Підтверджується, що система публіцистики розвивалася під впливом націєтворчих процесів, переформатування суспільної структури і внутрішньосистемних чинників. Констатується завершеність формування типу сатиричного журналу, визнається значення сатиричних публікацій у газетних виданнях. Виокремлюються тематичні напрями й найактуальніші проблеми національно-орієнтованих видань, досліджуються найпоширеніші жанрові формати. Доводиться роль сатиричної публіцистики як каталізатора революційних настроїв.

Ключові слова: *сатирична публіцистика, сатиричний журнал, сатиричний жанр.*

Вступ. Феномен української революції потребує не лише більш глибокого вивчення, а й значно чіткого визначення на рівні сучасного наукового дискурсу, що поступово звільняється від ідеологічних нашарувань попередніх історичних періодів. Це передбачає об'єднання зусиль істориків, політологів, журналістикознавців. Нині термін «українська революція» тільки набуває поширення в науковому дискурсі й співіснує із такими номінаціями, як період боротьби за українську державність, період національно-визвольних змагань, якими послуговувалися дослідники цього історичного відтинку в попередні періоди. Науковці Інституту української пам'яті так визначають хронологічні межі революції й події-маркери: березень 1917 р (створення Української Центральної Ради) – жовтень –листопад 1921-го (знекровлення повстанського антибільшовицького руху після поразки Другого Зимового походу армії УНР) [19]. Традиційно під ювілейні дати активізується науковий пошук, актуалізуються навчально-методичні матеріали, покликані сприяти утвердженню історичної правди й установленню достовірності тих чи тих оприлюднених фактів про досліджувані події. Схвально оцінюючи діяльність науковців згаданої інституції, дещо неповним вважаємо запропонований ними перелік інформаційних чинників, що стали каталізаторами розгортання українських революційних процесів. Так, серед знакових подій, що характеризували період революційного піднесення на українських землях, із інформаційно-комунікаційних здобутків вказується лише створення 26 березня 1918 року Українського телеграфного агентства (попередника нинішнього «Укрінформу»). У періоді, позначеному формуванням нових тенденцій у розвитку української культури 1917–1921 рр., відчутними здобутками в освітній, науковій, мистецькій, релігійній, інформаційній сферах та громадському житті, поряд зі створенням низки навчальних і наукових закладів (22 жовтня 1918 р. – Кам'янець-Подільського державного українського університету; липень 1921 р. – Таємного українського університету у Львові, 5 грудня 1917 р. – Української академії мистецтв, 14 листопада 1918 р – заснування Української академії наук), на нашу думку, варто відзначити й активізацію пресового розвитку, особли-

© *Зикун Н., 2017*

вий етап побутування сатиричних видань. Саме ЗМІ, що нині є важливим джерелом інформації про передумови, розгортання й результати революційної діяльності, у ті роки виконували й консолідаційну, організаційну функцію, формували стандарти суспільної поведінки.

Досліджуваний період є достатньо глибоко описаним як істориками (В. Верига, Д. Дорошенко, Г. Касьянов, П. Губа, В. Меша), так і журналістикознавцями (І. Крупський, І. Михайлин, М. Тимошик, П. Федоришин та ін.), однак потребує уточнення акцентів у зв’язку із залученням до аналізу нових друкованих видань, появу нових фактологічних даних, коригуванням певних історичних оцінок.

Метою статті є встановлення зв’язку між етапами революційного руху на українських землях у 1917–1921 рр. і визначальними проблемно-тематичними характеристиками сатиричної публіцистики, що реалізувалися у певних жанрових формах.

Методи дослідження. Історико-генетичний метод, аналітико-індуктивний за своєю сутністю й описовий за формою, використаний для простежування на основі узагальнення масиву даних, встановлення причинно-наслідкових зв’язків, закономірностей історичного розвитку динаміки проблемно-тематичних характеристик сатиричної публіцистики досліджуваного періоду в контексті соціальних процесів.

Метод контент-аналізу сприяв вивченню текстів різних авторів, надрукованих на сторінках як загальнополітичних, так і сатиричних друкованих періодичних видань, що дало змогу простежити вплив суспільно-політичних подій на формування тематичного діапазону сатиричної публіцистики.

Результати й обговорення. У визвольних процесах українського народу аж до початку революційних подій 1917 р. спостерігалося домінування культурницького напряму: С. Єфремов у кореспонденції «На вершку національних досягнень (1917 рік на Україні)» зазначав, що на початку року національна свідомість виявляла себе «тільки в попиті на українську книжку, що враз спустошив полиці українських книгарень. У чомусь активному вона себе ще не виявляла». Він згадував мляве засідання Київського українського клубу в день Шевченкових роковин, коли не виходило серйозної й конкретної ділової розмови (Нова Рада. – № 220 – 31 грудня 1918 р. – С. 3).

1917 рік став переломним в історії України, народ якої вдався до третьої спроби побудувати незалежну державу.

У перші дні після лютневої російської революції в суспільстві панувала особлива атмосфера, настрої були близькими до ейфорії – в Україні тішилися з того, що тепер вона – «органічна, активна, жива, охоча частина єдиного цілого». 17 березня 1917 р. у Києві створено Центральну Раду, яка після повалення самодержавства прийняла на себе державну владу в Україні й проголосила низку демократичних свобод.

У промові голови Української Центральної Ради, проф. М. Грушевського до народу й Виконавчого комітету на площі біля Міської управи 19 березня 1917 року були озвучені надто оптимістичні сподівання на те, що «Україна ступає як свобідний член в свобідну спілку народів Російської Федеративної Республіки», «тепер можемо будувати нашу вільну автономну Україну» [15, с. 1].

Українська Центральна Рада, після завершення скликаного нею 6 квітня Всеукраїнського Національного Конгресу за участі 700 представників од селян, робітників, війська, духовенства задекларувала домагання українського народу: «територіально-національної автономії для України та федеративно-демократичної республіки для Росії, що має забезпечити щастя нашого народу» [10, с. 3].

Після отримання першої звістки про революційні події в Росії українці сподівалися, що «у вільній Росії буде задоволено всі законні права українського народу» [6, с. 59]. Власне, такі настрої були результатом продуманої й цілеспрямованої російської політики, яка по-своєму, достатньо вузько трактувала українську автономію. Підтвердження цьому знаходимо, зокрема, в одній із публікацій – у відозві «Од Тим-

часового Уряду до Українського народу» йдеться про те, що Тимчасовий Уряд вже почав реалізувати щодо всіх народів Росії «право культурного самовизначення», як бачимо, окреслюючи вузькі межі національної свободи [13, с. 6–7]. Лицемірно визнавався факт особливого пригнічення у попередній період саме українського народу та йшлося про нібито «розуміння обов'язку перед Українським народом» «загладити всі сліди пригнічення». Говорилося про підготовку переходу до того остаточного вільного ладу, який Україна, проте, «повинна одержати з рук Всенародніх Установчих зборів». Це також є свідченням нівелювання російським так званим центральним урядом значення революційних потуг і здобутків українців. Однак основним меседжем публікації були заклики до українців не йти «погибільним» шляхом «роздроблення сил визволеної Отчизни», «розколення загального війська» «у хвилину грізної небезпеки», не робити смертельного удара всій державі і самим собі», остаточне вирішення всіх основних питань лишити для Установчих зборів [13, с. 6–7].

Проте навіть у найсміливіших публіцистичних текстах українських авторів про повну автономію України спочатку не йшлося. Вимоги національної програми обмежувалися лише культурницькими. М. Грушевський у газеті «Нова Рада» 31 березня 1917 р. писав: «Широка автономія України в її етнографічних межах в федеративнім зв'язку з демократичною російською республікою. Се наша платформа, се гасло, з котрим підіймаються і стають безкінечні лави українського війська, селянства, робітництва, молоді, інтелігенції...» (Нова Рада. – № 5. – 31 березня 1917 р. – С. 1).

Та ситуація стрімко змінювалася. Українці усвідомлювали свою відповідальність за майбутнє рідної землі, реальну можливість незалежності від російської столиці. Так, у житомирській газеті «Громадянин», яку видавала Волинська Українська рада, у замітці про Українську Центральну Раду слово «центральна» у її назві пояснюється тим, що вона (Рада) створена в Києві, осередку, центрі, столиці України [3]. Це вже було важливим кроком уперед на шляху до усвідомлення своєї окремішності. Адже колоніальний статус України в Російській імперії зумовлював фактично відсутність столиці етнічного краю. З погляду центру (Санкт-Петербурга) досі Київ розглядався як одне із провінційних міст за своїм статусом [11, с. 50].

Розмах національного піднесення здивував навіть багатьох українців (Нова Рада. – № 220 – 31 грудня 1918 р. – С. 3). Починається період, позначений залученням до суспільного життя широких верств населення; формування національної самосвідомості; пробудження почуття гідності у народу, гордості за своє минуле й віри у майбутнє [8, с. 77]

Простежується спрямованість української революції на розвиток національного руху, на піднесення національне, що сприяло здобуванню одна за одною не лише власне революційних, а й національних позицій. Загалом же етап українського національного відродження, хоча й датується дослідниками по-різному, за характером основних тенденцій і подій визначається вже як політичний [5, с. 135], чому є багато причин: активізація національних українських партій; розширення кола залучених до участі у політичних заходах, зокрема і в роботі Державної Думи, представників інтелігенції та «неполітичного» селянства; поширення визвольних ідей, прагнення до автономії, а потім – і самостійності України.

Починається бурхлива діяльність, спрямована на відродження, творення національної культури: скрізь виникають нові українські установи, центри суспільно-політичного життя; спостерігається розвиток національної освіти; фіксується збільшення кількості видань, що відображали інтереси й політичні прагнення революції.

Проте вагомість українських ініціатив применшувалась і всіляким чином нівелювалася всією радянською історією, що відобразилося навіть у спотворенні офіційних назв державних органів української влади: так номінація Українська Центральна Рада, відображена всіма тогочасними газетними виданнями, у наукових джерелах радянської епохи змінена на Центральну Раду. У радянських дослідженнях опуска-

лося слово «український», хоча в тогочасній пресі цей державний орган послідовно відображався як Українська Центральна Рада.

Уже в червні 1917 р. приходить розуміння справжньої мети більшовицького уряду щодо України, настрої в країні змінюються, що знайшло відображення в пресі. Так, «Нова Рада» у публікації про Перший Всеукраїнський Робітничий з’їзд 12 липня визнає обмеження російським урядом української автономії, звуження повноважень Центральної Ради, особливо в земельній і військовій сферах. Уже говориться навіть про можливість установлення диктатури «Совєту солдатських і робітничих депутатів» (Нова Рада. – № 87. – 13 липня 1917 р. – С. 2).

У № 3 журналу «Будяк» за 1917 р. надрукована карикатура, що відображала загальноросійські настрої: центр Російської держави живе за лозунгами – «Хай живе єдина неділима Большевикороссія!..», а периферія, що повернулася до нього спинами, – «Гей, часу не гаймо, кайдани зриваймо... рятуймо оселі свої» (Будяк. – 1917 р. – № 3. – С. 6).

У жовтні 1917 року відбувся більшовицький переворот, засуджений усією українською пресою. Перед українськими часописами постало нове завдання – викрити демагогію більшовиків [9, с. 151]. Відразу після перевороту й подальшого нападу більшовиків на Україну змінилися тон і стилістика пресових публікацій. Першими забили тривогу сатиричні журнали: «Ґедз» відгукнувся віршем В. Самійленка «Спасенний винахід», у якому йшлося, що найпереконливіший аргумент Смольного – багнети, адже для того, аби загальмувати крамольні ідеї й змусити всіх мислити однаково, треба «голови стинати» (Ґедз. – 1917. – № 5. – С. 6). У № 3 журналу «Будяк» (1917. – С. 8) у віршованому фейлетоні «У північній столиці» (автор – Сумний Грицько) знаходимо сатирично-дотепні характеристики різних політичних партій: російських есерів, російських есдеків-меншовиків, народних соціалістів. Роль більшовика є доволі лиховісною:

«Я большевик, я большевик –
Збудую зараз гільйотину...»;
Ні в чім не маю заборони
І визнаю лише одно:
Хто дужчий, той і пан,
Дери три шкури на жупан,
А хто не має сили,
Мовчи, аби не вбили».

Після того, як ІІІ Універсал від 7 листопада 1917 р. виголосив, що «Україна стає Українською Народною Республікою» [20], національні друковані видання констатували, що «Україна вийшла далеко поза чесні устремління до автономії в межах російської республіки» [12]. Газета «Известия Совета робочих и солдатских депутатов» вмістила замітку «Что случилось на Украйнѣ?», у якій говорилося, «Центральна Рада (*зауважимо: знову без слова «українська»! – Н. З.*), призванная отстаивать національные интересы украинского народа, выступила противъ Совѣтского Правительства, *перваго, единственнаго Правительства въ Россіи, признавшего и обеспечившего право на полное самоопрѣделеніе за украинскимъ народом*», а також висловлювалося обурення, що «Съездъ Совѣтовъ украинских рабочих, солдатъ и крестьянъ до сих пор не сместилъ Центральной Рады». Визнаючи помітну відмінність України від північної Росії, Україна, однак, характеризується як країна західноєвропейського типу із селом, що швидко капіталізується, із хуторними господарствами, укоріненим інститутом приватної власності, сильним класом середніх і малих власників-селян та помітно слабшими позиціями пролетаріату [22, с. 10].

Час ішов, а методи більшовицького режиму не змінювалися – і не менш дошкульні сатиричні вірші з’являлись у журналі «Реп’яхи»:

Тихий вечір. Стрілянина.
Брязкіт шкла, нелюдський крик, –
Пречудовая картина,
А художник – більшовик (Реп'яхи. – 1918. – № 2. – С. 4).

Підтримується такий образ більшовицької влади і газетними виданнями. На с. 4 у числі 69 газети «Нова Рада» від 27 (14) квітня 1918 року у замітці «Панування большевиків» читаємо: «Разстрелы поддерживают нашу власть», – кажуть большевики і правду кажуть. З цим девізом вони перейшли вже великий шмат землі». Грабіжництва в поєднанні з убивствами, пише автор, відбуваються все частіше. Однак большовики уже почуваються невпевнено, потрохи розбігаються з «керенками» в кишенях (Нова Рада. – № 69. – 27 (14) квітня 1918 р.). Щоденна безпартійна демократична газета «Відродження», що виходила в Києві у 1918–1919 рр., писала, що справа більшовиків в Україні цілком програна, однак вони намагаються довше затриматися, аби встигнути вивезти майно (Відродження – № 3. – 29 (16) березня 1918 р.).

Промовистою є й карикатура «З України три комісара» у журналі «Реп'яхи» – про втечу навантажених нехитрим скарбом жалюгідних більшовицьких комісарів з України (Реп'яхи –1918. – № 2. – С. 3).

Схожими за змістом сатиричними публікаціями рясніли сторінки багатьох видань проукраїнського спрямування.

1918 року Центральна Рада почала втрачати прихильність населення України, яке розуміло її неспроможність забезпечити упорядковане життя, усвідомлювало утопічність її планів. У газеті «Відродження» уміщений промовистий фейлетон, підписаний криптонімом Л. С., «Полтавські малороси» – про українців, «гречкосіїв з Полтавщини, патріотів з Лубенщини», які не відчули й не зрозуміли процесів, що відбуваються в Україні, коли «40-мільйонний народ прокидається від вікового сну, встає з могили і починає жити кожною клітиною, кожною фіброю свого організму». Автор намагається захищати Центральну Раду, вважаючи заклики «Розігнати Центральну Раду! Розігнати земельні комітети! Прогнати міністрів-соціалістів!» розтоптуванням власних ідеалів, власних бажань і мрій. Усунення від влади власних українських органів, на його думку, неминуче приведе «до повернення Миколи II». (Відродження. – № 9. – 9 квітня (27 березня) 1918 р.).

У всіх сферах суспільного життя простежувалася незлагодженість дій. Поступово сформувалася ізольованість Ради, відрив від населення. У регіонах панували хаос і безлад, уряд фактично визнав відсутність засобів для забезпечення порядку. Це засвідчила значна кількість і фейлетонних публікацій, присвячених викриттю безпорадності й безрезультатності діяльності Центральної Ради.

Вплив Центральної Ради в останній період її діяльності обмежувався лише Києвом. У регіонах поширюються сепаратистські настрої, української влади не визнають в Одесі, Могилеві, інших містах і містечках. Міський пролетаріат і частина інтелігенції почали підтримувати більшовиків, селянство ж виявляло пасивність, однак у питанні відстоювання приватної власності, будучи проти соціалізації землі, виступало проти Центральної Ради [7, с. 8]. Однак сподівань на те, що Центральна Рада втримається, не було. Це визнавали автори аналітичних і сатиричних публікацій у різних виданнях.

Усунення від влади Центральної Ради 29 квітня 1918 р. і встановлення гетьманату науковці розглядають як «пристосування традиційної форми української державності до тогочасної політичної ситуації» [23, с. 37]. Однак визнають, що гетьманат, як один із різновидів військово-політичного авторитарного режиму, характеризувався прагненням контролювати всі сфери громадського життя [21, с. 13], серед іншого – й інформаційний простір. Відразу відчутно змінюється і становище преси: уже другого дня після встановлення гетьманату в Києві вводиться тимчасова превенційна (попередня) цензура для газет – про це написало «Відродження» у ч. 95 від

25 липня 1918 р. Причому, окрім української влади, право на неї отримали австро-угорські й німецькі військові адміністрації [23, с. 37].

30 квітня було випущено й розклеєно по місту Києву грамоту нового гетьмана, у якій говорилося про розпуск Центральної Ради та Малої ради, всіх земельних комітетів, про звільнення міністрів і їхніх товаришів (Відродження. – № 33 – 9 травня (26 квітня) 1918 р. – С. 1).

У числі від 9 травня (26 квітня) 1918 р. у фейлетоні «На вулиці» автор (Л. С.) ходить по місту, приглядається до нового ладу, до нових порядків, адже «заснув в УНР, а прокинувся в Українській Державі». Крім розгубленості представників різних політичних партій, які втратили зрозумілі орієнтири, зовні ніби нічого не змінилося. Хоча «панські обличчя схудли, змарніли, але здоров’я прибуває... Замість загальноєвропейських комірців – суто українська вишивана сорочка. Штани сині і широкі, як море. На голові – сива шапка з добру макітру» (Відродження. – №34 – 10 травня (27 квітня) 1918 р.).

Хоча в офіційному повідомленні нового уряду гетьманство визначалося як «здійснення ідей незалежної і вільної України в історичній національно-українській формі», а місія Гетьмана – як «відновлення і закріплення в народній свідомості думки про непорушність народних і козацьких свобод» (Відродження. – № 37. – 14 (1) травня 1918 р. – С. 1), зміну влади тогочасні газети спочатку називали державним переворотом (Нова Рада. – № 78. – 17 (4) травня 1918 р. – С. 1; Відродження. – № 33. – 9 травня (26 квітня) 1918 р. – с. 1).

Нова влада відразу почала встановлювати певний формат суспільного спілкування – гострі теми пресою обходилися, актуальна й неоднозначна інформація від широкого загалу приховувалася, демократичні завоювання поволі згорталися. Замовчувались факти про конфліктні моменти у спілкуванні з офіційними органами – так, «Нова Рада» 12 червня 1918 р. вийшла з білими плямами на місці матеріалу А. Ніковського «Гетьман і українське громадянство» (с. 1) й огляду преси (с. 2), інформації про зустріч співробітників міністерств із гетьманом (с. 3). «Винахід» редакторів – залишати хоча б назву публікації – був певним дороговказом у заборонених темах і найгостріших суспільних проблемах.

Надпартійна демократична часопись українських організацій «Січ» м. Олександрівська та його повіту 28 травня 1918 р. в огляді преси вказує, що свавілля панувало і за большевиків, а тепер воно «змело зі світа цілий ряд видань», «часописи світять білими цятками».

У газеті «Відродження» від 14 травня 1918 р. надрукований «Так собі фейлетон» Грицька Жартливого, який засвідчує загальну зміну атмосфери в Україні, коли фейлетоніст може писати лише про погоду (Відродження. – № 38. – 14 травня 1918 р.).

Через цензуру тематичне, жанрове наповнення газет збідніло, ставала прісною, простою, навіть примітивною мова публікацій, що не сприяло їх популярності, відштовхувало читачів. Багато газет українського орієнтування виходило тоді з пропусками на місці вилучених цензорами матеріалів, із так званими «більмами», як говорили журналісти газети «Відродження». «Більма» ще з кінця XIX ст. були своєрідним методом боротьби проти цензури. Але в період гетьманату і це було заборонено [4, с. 154]: міністр внутрішніх справ І. Кістяківський узяв із редакторів газет підписку про те, що вони заверстуватимуть усі вільні місця.

Часописи періоду гетьманату застерігали про небезпечність сходження зі шляху державного будівництва в Україні. Так, П. Стебницький вказував, що класова політика гетьманського уряду не повинна змінитися на класову політику республіканського уряду. Перед Україною, підкреслював він, стоять завдання, розв’язання яких потребує політики національної, у якій мають право і повинні бути задіяні всі класи й прошарки населення. Інакше, висновував автор, Україні загрожуватиме «жовто-блакитна совдепія» (Нова Рада – 2. – № 3. – 26 грудня 1918 р.).

Тема боротьби за утвердження державності України конкретизувалася в тогочасній демократично-націоналістичній пресі в таких тематичних напрямах: 1) захист української мови як державної (фейлетон «У трамваї», автор Микита Пазелко, газета «Відродження», 28 (15) квітня 1918 р.; кореспонденція «Урядова мова», газета «Відродження», 19 (6) травня 1918 р. тощо); 2) відродження української школи й української культури, церкви («Шкільні перспективи. Трагічний фейлетон», газета «Нова Рада», 10 серпня 1918 р.); 3) організація української армії («Ще до організації армії», газета «Відродження», 11 травня (28 квітня) 1918 р.); 4) формування української судової системи («Українські правники у Гетьмана», газета «Відродження», 18 (5) травня 1918 р. тощо).

Українській пресі доводилося виживати у важких умовах опору проросійської верхівки в уряді гетьманату, яка нерідко вдавалася до закриття часописів. Однак на зміну одному виданню приходило інше, змінювалися видавці й редактори, зовнішня форма часописів, але незмінною залишалась ідея – служіння українській справі. Вони зробили відчутний внесок у національно-культурне відродження українського суспільства, сприяли консолідації передової української громадськості, поширенню проукраїнських настроїв. Ставши на захист таких оберегів народу, як мова, школа, культура та церква, преса не полишала спроб об'єднати націю для подальшого процесу творення незалежної Української держави.

Після нетривалої відлиги в пореволюційний період в Україні знову запанувала реакція, що відразу ж позначилося на зменшенні кількості прогресивних газет і журналів. Київський тимчасовий комітет у справах друку та Київський особливий цензор із іноземної цензури, що підпорядковувалися Головному управлінню у справах преси та Центральному комітету з іноземної періодики в Міністерстві внутрішніх справ у Петербурзі, були наділені необмеженими повноваженнями щодо контролю за друкованим словом на території України. І вони ним скористалися сповна: відмовляли в реєстрації українськомовним виданням; вилучали з тексту слова, речення, а то й цілі абзаци; конфісковували окремі номери або й цілі наклади видань; вживали адміністративних, судових та поліцейських заходів проти небажаних періодичних органів [18, с. 114–117].

Однак цензурний тиск був дуже нерівномірним: особливо жорсткий – у Києві, Вінниці, Одесі, Мелітополі, та практично відсутній у Харкові, Чернігові, Херсоні. Але вже до кінця осені 1918 р. наслідком активізації діяльності опозиційних сил стала фактично ліквідація цензури [23, с. 38]. Тому критичність публікацій посилюється, сатиричні жанри розширюють коло відображуваних тем і об'єктів.

У статті П. Стебницького «Річниця» («Годовщина»), надрукованій газетою «Нова Рада» (2-ге видання), ішлося про те, що російська сусідка, «російська совдепія», не може пробачити Україні її відокремлення й не хоче допустити її самостійності. На думку автора публікації, перемога в протистоянні дісталася більшовикам через те, що їм вдалося розкласти українську армію і, таким чином, позбавити український уряд ґрунту під ногами. Попри сподівання на допомогу гетьманського уряду, той своєю реакційною політикою усі помітніше відходив від національних ідеалів і направлявся в бік «монархічної Росії» (Нова Рада–2. – № 3 – 26 грудня 1918 р.). Результатом політики гетьманату стало домінування російськомовних видань (до 70 %), що не були проукраїнськими й за змістовим наповненням.

Проте ті українські видання, що вціліли в регіонах, продовжували викривати антиукраїнський характер гетьманської влади. Щоденна політична, громадська і літературна газета «Лубенщина» практично в кожному номері вміщувала фейлетони П. Капельгородського. Цікавим є фейлетон «Оглашенниі, ізидіте!» у № 1 від 1 січня 1919 р. на с. 1 про нікчемність уряду «Павлуші Скоропадського, який найнявся до хліборобів-власників за «гетьмана всея України» до нового року на хазяйських

харчах» та про геройство Симона Петлюри із січовиками, який всій чесній кумпанії поріг показав.

Період гетьманату став кроком назад у розвитку української преси, що виявлялось у втраті нею деяких здобутків попередніх періодів. На перший план виходить завдання викриття політики гетьманату, яка не схвалювалася суспільством. Українська преса майже в усіх регіонах демонструвала опозиційність до гетьманської влади, розвитку державотворчих ідей рідше приділялася увага на шпальтах газет і журналів.

Прихід до влади Директорії на чолі з С. Петлюрою поклав початок «нового «медового» місяця української преси» [2, с. 15]. Однак це не дуже допомагало в умовах обмеженості поширення влади УНР у 1919–1920 рр. лише на територію Поділля та Волині.

Починаючи з уряду гетьмана П. Скоропадського, через видання низки урядових документів 1917–1920 рр. відзначається втручання держави у видавничу діяльність, що не могло не вплинути на розвиток преси.

Триває жанрова еволюція під впливом внутрішньосистемних і зовнішніх чинників. Найбільше її наслідки помітні на одному із найпоширеніших тоді сатиричних жанрів – фейлетоні. В офіційних виданнях (зокрема, «Вістник Української Народної Республіки») все частіше фіксується модифікований фейлетон – із памфлетними ознаками, який краще відповідав відображуваним проблемам. Аналіз сатиричних мотивів у пресі засвідчив і часте обігравання назви й жанрових характеристик фейлетону, завдяки чому підсилювався сатиричний ефект: «Фейлетон... але не маленький» (Остап Вишня. – Народна воля. – 7 листопада. 1919); «Шкільні перспективи. Трагічний фейлетон» (Нова Рада. – 10 серпня. 1918).

1917–1918 рр. за основним змістом і результатами суспільних процесів називають національно-демократичним етапом української революції. Цей час позначений пробудженням національних настроїв і розгортанням національних рухів на всіх околицях царської імперії, активізацією боротьби проти національного пригнічення й поневолення, сформованістю прагнень до створення національних держав.

У 1919 р. всі регіони України були охоплені антибільшовицькими настроями. Не справдились очікування селян на покращення життя, яке обіцяла більшовицька агітація й пропаганда. За наявності двох передумов – гострих проблем сучасності та достатньої кількості газет, що стояли на різних ідейно-політичних платформах, у яких працювали досвідчені публіцисти з активною громадською позицією, починає швидко розвиватись українська публіцистика високого ґатунку [2, с. 8]. До неї ми відносимо памфлетні статті, статті-фейлетони, у яких органічно поєдналися чітка політична позиція автора, аналітична аргументованість і переконливість, володіння мовними засобами.

Однак уже незабаром розпочинається нова фаза суспільної активності – боротьби за соціалістичні цінності, радянську владу, що зумовило загострення класової боротьби й поширення соціалістичної преси [17, с. 97]. Так, Ю. Тернопільський говорить про видання ще у 1919 р. радянсько-більшовицьких, петлюрівських, російських монархічно-денікінських видань, що відображало заплутаність і складність класової боротьби й перебігу суспільного життя. Уже у 1920 р. система преси стає уніфікованою й чітко організованою, відображаючи монополізм більшовицького впливу на всі сфери життя українців. Після 1920 р. починається формування компартійної преси на Наддніпрянщині, хоча при цьому, як вказує В. Владимиров, неприйняття більшовизму як ідеології в Україні залишалося домінуючим. Тим паче, що силові методи розправи більшовиків із українськими виданнями та їхніми редакторами в Сумах, Полтаві, Харкові засвідчили неприйняття ними демократичних норм, схильність до насильства [2, с. 17], що не могло не насторожувати й не відштовхувати.

Із підписанням 18 березня 1921 р. Ризького договору та визнанням Польщею Радянської України завершилася героїчна доба визвольних змагань українського народу. Ризький договір був останнім зовнішньополітичним ударом по українській національно-політичній державності, завершенням ери УНР та фіксацією поділу українських земель між Польщею та Радянською Росією [1, с. 314]. Відтак починається історія України під владою окупантів, історія боротьби за національне «я», за свою національну культуру й свободу. Ризький договір завершив героїчну добу Визвольних Змагань, боротьби за волю України, за її державність і національні права. Хоча й тривав період лише чотири роки, однак мав неперехідне значення для розвитку національної самосвідомості, згуртованості й осмисленості подальшого шляху [14, с. 135].

Інший український історик Омелян Терлецький добу визвольної боротьби України окреслює березнем 1917 – березнем 1923 рр., вважаючи, що все, що відбувалось у цих хронологічних межах, так чи так мало значення для визволення України з-під чужого панування, для побудови Української держави [16, с. 360].

В Україні до 1921 р. більшовицькі ідеї не стали поширеною ідеологією, їхній вплив обмежувався лише невеликою частиною найбідніших українців.

Тематично сатирична журналістика 1917–1921 рр. відображала боротьбу проти більшовицької Росії; обстоювала необхідність надання українській мові статусу державної; критично відображала політику Української Центральної Ради у певні періоди, Директорії, гетьманату, діяльність уряду Західно-Української Народної Республіки; торкалася неузгодженої та суперечливої політики військово-політичних сил, недолугості та недалекоглядності представників вищого суспільного прошарку; невідповідності між обіцяним і зробленим; довірливості українського населення та ін.

Загалом період національно-визвольних змагань дійсно був особливим, адже, як справедливо визнавав Ю. Тернопільський, за свою 150-літню історію наша преса мала можливість висловлювати свої думки вільно тільки від 1905 до 1907 р. і від 1917 до 1921 р., та й то не на всій етнографічній території [17, с. 8].

Висновки та перспективи. Проведене дослідження дало підстави констатувати залежність проблемно-тематичних характеристик демократичної української преси, зокрема сатиричної публіцистики, періоду Української революції від магістральних суспільних рухів і процесів. На розвиток системи публіцистики впливали як націєтворчі процеси й переформатування суспільної структури, швидка зміна різних суспільно-політичних формацій (Центральна Рада, гетьманат, Директорія Української Народної Республіки), так і внутрішньосистемні чинники. Основним результатом розвитку української журналістики й публіцистики аналізованого періоду можна вважати сформованість до 1920 р. типологічно різноманітної системи періодичних видань, що піднялися до усвідомлення необхідності відображати інтереси всієї нації, а не окремих суспільних груп чи класів.

Фактично завершилося й оформлення сатиричного українського журналу як окремої типологічної групи, представленої виданнями «Ґедз», «Реп'яхи», «Будяк». Однак основна боротьба проти ворогів українства розгорталася на сторінках газет, де були створені умови для формування жанрової системи сатиричної публіцистики.

Розгортання революційного руху на українських землях виявлялося насамперед у таких тематичних напрямах: 1) захист української мови як урядової або державної; 2) відродження української школи й української культури, церкви; 3) організація української армії; 4) формування української судової системи тощо.

Завдання мобілізації народу на боротьбу з ворогами української державності, допомога в орієнтуванні в поточній суспільній ситуації, розвінчування намірів більшовицького режиму реалізувались із використанням багатого жанрового арсеналу, у якому чільне місце належить сатиричним жанрам: фейлетону, карикатурі, сатиричній замітці, іншим. Простежується інтегрованість сатиричних елементів в інші жанрові форми.

Перспективним у вивченні проблеми є встановлення регіональних особливостей розвитку сатиричної публіцистики досліджуваного періоду; актуальним науковим завданням також буде вивчення тенденцій відродження і розвитку української сатиричної публіцистики кінця 50-х рр. ХХ ст.

1. *Верига В.* Визвольна боротьба в Україні 1914–1923 рр. : у 2 т. / В. Верига. – Рівне : Рівненська друкарня, 2005. – Т. 2. – 496 с.

2. *Владимиров В. М.* Історія української журналістики (1917–1991) : навч. посіб. / В. М. Владимиров. – Київ : МАУП, 2007. – 174 с.

3. *Г. Ж.* Українська Центральна Рада // Громадянин. – Житомир, 1917. – Ч. 14 (26 серпня ст. ст./8 вересня н. ст.). – С. 1, 2.

4. *Горбатюк М. В.* Андрій Ніковський – редактор газети «Нова Рада» / М. В. Горбатюк // Наукові записки Вінницького державного пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. П. С. Григорчука. – Вінниця, 2006. – Вип. XI. – С. 150–159.

5. *Демуз І. О.* Політична історія Наддніпрянщини початку ХХ ст. у дореволюційній журнальній публіцистиці / І. О. Демуз // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. – Черкаси, 2007. – Вип. 100. – С. 135–141.

6. *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. : в 2 т. : документально-наукове видання / Д. Дорошенко ; упорядн. К. Ю. Галушко. – Київ : Темпора, 2002. – Т. 1: Доба Центральної Ради. – 320 с.

7. *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. : в 2 т. : документально-наукове видання / Д. Дорошенко ; упорядн. К. Ю. Галушко. – Київ : Темпора, 2002. – Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. – 352 с.

8. *Дорощук Н. О.* Роль української преси Наддніпрянщини в розвитку національно-визвольного руху в роки Першої світової війни / Н. О. Дорощук // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідом. Третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22–23 грудня 1995 р. ; ред. кол. : М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Львів, 1995. – 292 с.

9. *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (друга половина XIX – перша чверть ХХ ст.) / І. В. Крупський – Львів : Світ, 1995. – 184 с.

10. *Ловецький Ф.* Про Українську Центральну Раду // Вільна Україна. – Умань, 1917. – №7 (11 травня). – С. 3.

11. *Михайлин І. Л.* Нарис історії журналістики Харківської губернії 1812–1917 / І. Л. Михайлин. – Харків : Колорит, 2007. – 366 с.

12. *Незалежна* Українська Республіка // Буковина. – Відень, 1917. – Ч. 22 і 23 (15 груд.). – С. 1.

13. *Од* Тимчасового Уряду до Українського народу// Вільна Україна. – Умань, 1917. – №7 (11 травня). – С. 6–7

14. *Полонська-Василенко Н.* Історія України: 1900–1923 рр. / Н. Полонська-Василенко. – Київ : [б. в.], 1992. – 136 с.

15. *Свято* вільної України 19 вересоля у Києві// Гайдамаки. – Трентон, 1917. – №28 (12 липня). – С.1.

16. *Терлецький О.* Історія України з багатьома образками та мапами / О. Терлецький – Львів : Накл. т-ва Просвіта, 1938.

17. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Ю. Тернопільський. – Джерсі-Сіт і: Вид-во М. Коця, 1974. – 176 с.

18. *Тимошик М.* Українська журналістика в лещатах московської цензури / М. Тимошик // Пам’ять століть. – 1997. – №2. – С. 114–117.

19. *Українська* революція 1917–21 [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.memory.gov.ua/page/ukrainska-revolyutsiya-1917-21. – Дата доступу: 01.05.2017.

20. *Універсал* Української Центральної Ради // Наша спілка. – Ромен, 1917. – № 71 (14 листоп.). – С. 1. [III Універсал про автономію України]

21. *Федоришин П. С.* Українська журналістика періоду національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / П. С. Федоришин. – Київ, 1996. – 18 с.

22. *Что случилось* на Украйнѣ?// Известия Совета робочих и солдатских депутатов. – Петроград, 1917. – №250 (13 декабря). – С. 10.

23. *Яременко О. І.* Цензурна справа в Українській державі доби Гетьманату (квітень-грудень 1918 р.) / О. І. Яременко // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів – Житомир, 9–10 грудня 1994 р. ; ред. кол. М. М. Романюк (відп. ред.), М. А. Вальо, Л. І. Ільницька, В. А. Качкан та ін. – Львів ; Житомир, 1994. – С. 37–38.

UDC 82-7-92:070.41(477)"1917/1921"

Satirical publicism of the period of the Ukrainian Revolution: the evolution of problem-thematic dominant

Zykun Nataliia, D.Sc. (Social Communications), Professor,
University State Tax Service of Ukraine, Irpin, Kyiv Region, 31, Universytetska St., Ukraine, e-meil : nzykun@ukr.net

Traces the evolution of problem-thematic dominants of Ukrainian satire publicism under the influence of changing goalposts of Ukrainian revolution of 1917–1921. The information on the complex of publications fixing the development of Ukrainian revolution is introduced in scientific discourse. The paper proves that the system of publicism developed under the influence of both nation-creating processes and social structure reformatting, as well as under the influence of intersystem factors. The article states the complete formation of a satire journal type, the role of satire publications in newspapers. The author singles out the thematic directions and the most topical issues of the national oriented editions investigating the genre formats. The role of satire publicism as a catalyst of revolutionary sentiments is being proved.

Key words: *satire publicism, satire journal, satire genre.*

Сатирическая публицистика периода Украинской революции: эволюция проблемно-тематических доминант

Зыкун Наталия

Прослеживается эволюция проблемно-тематических доминант украинской сатирической публицистики под влиянием изменения ориентиров украинского революционного движения 1917–1921 гг. В научный дискурс вводится информация о публикациях, зафиксировавших развертывания Украинской революции. Подтверждается, что система публицистики развивалась под влиянием нациеобразующих процессов, переформатирования общественной структуры и внутрисистемных факторов. Констатируется завершенность формирования типа сатирического журнала, признается преимущественное значение сатирических публикаций в газетных изданиях. Выделяются тематические направления и проблемы национально-ориентированных изданий, исследуются жанровые форматы. Обосновывается роль сатирической публицистики как катализатора революционных настроений.

Ключевые слова: *сатирическая публицистика, сатирический журнал, сатирический жанр.*

1. Veryha,V. (2005), *Liberation Struggle in Ukraine of 1914–1923*, Rivnenska Drukarnia, Rivne, vol.2, 496 p.

2. Vladymyrov, V. M. (2007), *History of Ukrainian Journalism* (1917 – 1991), MAUP, Kyiv, 174 p.

3. H. ZH., Ukrainan Central Council. (1917), *Citizen*, Zhytomyr, vol.2, pp. 1, 2.

4. Horbatiuk, M.V. (2006), "Andrii Nikovskii – editor of the "Nova Rada" newspaper", in Editor, Hryhorchuk, P.S. (Ed.), *Naukovi Zapysky Vinnytskoho Derzhavnoho Ped. U-tu Imeni Mykhaila Kotsiubynskoho [Scientific Notes of the Vinnytsia Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskui]*,Vinnutsia, vol. XI, pp. 150–159.

5. Demuz, I. O. (2007), "The Political History of Naddnieprianschyna of Early XX Century in the Pre-revolution Journal Publicism", *Visnyk Cherkaskoho Universytetu. Istorychni Nauky [Bulletin of Cherkasy University. History Sciences]*, vol. 100, Cherkasy, pp. 135–141.

6. Doroshenko, D. (2002), *History of Ukraine of 1917–1923*, in Editor, Halushko, K. Yu., Tempora, Kyiv, vol. 1, 320 p.

7. Doroshenko, D. (2002), History of Ukraine of 1917–1923, in Editor, Halushko, K. Yu., Tempora, Kyiv, vol. 2, 352p.

8. Doroschuk, N. O. (1995), "The Role of Ukrainian Press of Naddnieprianschyna in the Development of National Liberation Movement in the years of the World War I", in Editor, Romaniuk, M.M. (Ed.), *Ukrainska Periodyka: Istiriia i Suchasnist [Ukrainian Periodicals: History and Modernity]*, Lviv, 292 p.

9. Krupskyi, I. V. (1995), *National and Patriotic Journalism of Ukraine (the second half of the XIX century - the first quarter of the XX century*, Svit, Lviv, 184 p.

10. Lovetskyi, F. (1917), "About the Ukrainian Central Council", *Vilna Ukraina [Free Ukraine]*, Uman, vol. 7, p. 3.

11. Mykhailyn, I. L. (2007), *The Outline of the Journalism History of Kharkiv Province of 1812–1917*, Koloryt, Kharkiv, 366 p.

12. "The Independent Ukrainian Republic" [Text] (1917), *Bukovyna [Bukovyna]*, Viena, vol. 22 – 23, p. 1.

13. "From Provisional Government to Ukrainian People" (1917), *Vilna Ukraina [Free Ukraine]*, Uman, vol. 7, pp. 6–7

14. Polonska-Vasulenko, N. (1992), *History of Ukraine: 1900–1923*, Kyiv, 136 p.

15. "The Holiday of Free Ukraine on March, 19 in Kyiv" (1917), Haidamaky [Haidamaky], Trenton, vol. 28, p.1.

16. Terletskyi, O. (1938), *History of Ukraine with Many Pictures and Maps*, Prosvita, Lviv, 356 p.

17. Ternopilskyi, Yu. (1974), *Ukrainian Press from the perspective of its 150th Anniversary*, Vydavnytstvo M. Kotsia, New Jersey, 176 p.

18. Tymoschyk, M. (1997), "Ukrainian Journalism in the Vise of Moscow Censorship", *Pamiat Stolit [The Memory of Centuries]*, vol.2. pp. 114–117.

19. "Ukrainian Revolution of 1917–21", available at: www.memory.gov.ua/page/ukrainska-revolyutsiya-1917-21

20. "Universal of the Ukrainian Central Council", [Text] (1917), *Nasha Spilka [Our Fellowship]*, Romen, vol. 71, p. 1.

21. Fedoryshyn, P.S. (1996), *Ukrainian Journalism at the Times of the National Liberation Struggle of 1917–1920*, PhD diss. (ph. sci.), Lviv State University Named after I. Franko, Kyiv, 18 p.

22. "What Happened in Ukraine?" (1917), *Izvestia Soveta Rabochih i Soldatskhih Deputatov [The Bulletin of the Working and Military Deputies' Council]*, Petrograd, vol. 250, p.10.

23. Yaremenko, O.I (1994), "Censorship in Ukrainian State at the Times of Hetmanat (April-December of 1918)", in Valio, M.A. & Ilnytska, L.I. (Eds.), Ukrainska Periodyka: Istoriia i Suchasnist [Ukrainian Periodicals: History and Modernity], Lviv, Zhytomyr, pp. 37–38.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2017